

गुराँस राजपत्र

गुराँस गाउँपालिकाद्वारा प्रकाशित

खण्ड: १०

संख्या: ६९

मिति: २०८३/०६/००

भाग: २

गुराँस गाउँपालिकाले बनाएको तल लेखिए बमोजिमको कार्यविधि सर्वसाधारणको जानकारीका लागि प्रकाशन गरिएको छ ।

बाल विवाह अन्त्य सम्बन्धी कार्यक्रम कार्यान्वयन कार्यविधि, २०८३

स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ को दफा १०२ ले दिएको अधिकार प्रयोग गरी गुराँस गाउँपालिकाले बाल विवाह अन्त्य सम्बन्धी कार्यक्रम कार्यान्वयन कार्यविधि, २०८३ जारी गरेको छ ।

गुराँस गाउँपालिका

बाल विवाह अन्त्य सम्बन्धी कार्यक्रम कार्यान्वयन कार्यविधि, २०८३

कार्यपालिकाबाट स्वीकृत मिति: २०८३/०५/२४

प्रमाणीकरण मिति: २०८३/०६/०२

प्रस्तावना:

गुराँस गाउँपालिका क्षेत्रभित्र बाल विवाहलाई पूर्ण रूपमा अन्त्य गरी बालबालिकाको सर्वाङ्गीण विकास, शिक्षा, स्वास्थ्य र सुरक्षाको अधिकार सुनिश्चित गर्न;

बाल विवाहका सामाजिक, सांस्कृतिक, आर्थिक तथा स्वास्थ्य सम्बन्धी नकारात्मक असरहरूलाई न्यूनीकरण गर्दै गाउँपालिकालाई बालविवाह मुक्त स्थानीय तह घोषणा गर्ने तथा बालमैत्री स्थानीय शासन (CFLG) को अवधारणालाई व्यवहारमा रूपान्तरण गर्न वाञ्छनीय भएकाले;

नेपालको संविधानको दफा ३९ ले प्रदान गरेको बालबालिकाको हक, बालबालिका सम्बन्धी ऐन, २०७५, मुलुकी अपराध संहिता, २०७४ र स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ को दफा १०२ ले दिएको अधिकार प्रयोग गरी गुराँस गाउँ कार्यपालिकाले यो "बाल विवाह अन्त्य सम्बन्धी कार्यक्रम कार्यान्वयन कार्यविधि, २०८३" तर्जुमा गरी लागू गरेको छ।

परिच्छेद - १: प्रारम्भिक

१. संक्षिप्त नाम र प्रारम्भ:

(१) यस कार्यविधिको नाम "गुराँस गाउँपालिका बाल विवाह अन्त्य सम्बन्धी कार्यक्रम कार्यान्वयन कार्यविधि, २०८३" रहेको छ।

(२) यो कार्यविधि गुराँस राजपत्रमा प्रकाशन भएको मितिदेखि गाउँपालिका क्षेत्रभित्र लागू हुनेछ।

२. परिभाषा:

विषय वा प्रसङ्गले अर्को अर्थ नलागेमा यस कार्यविधिमा,—

(क) "गाउँपालिका" भन्नाले गुराँस गाउँपालिका, दैलेख सम्झनु पर्छ।

(ख) "कार्यालय" भन्नाले गुराँस गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय सम्झनु पर्छ।

(ग) "बालबालिका" भन्नाले १८ वर्ष पूरा नभएका व्यक्ति सम्झनु पर्छ।

(घ) "बाल विवाह" भन्नाले २० वर्ष उमेर पूरा नभई गरिने वा गराइने कुनै पनि प्रकारको विवाह सम्झनु पर्छ।

(ङ) "शाखा" भन्नाले गुराँस गाउँपालिकाको महिला, बालबालिका तथा सामाजिक समावेशीकरण शाखा सम्झनु पर्छ।

(च) "समिति" भन्नाले दफा ९ बमोजिम गठित बाल विवाह अन्त्य सम्बन्धी गाउँपालिकास्तरीय निर्देशक समिति सम्झनु पर्छ।

(छ) "वडा समिति" भन्नाले दफा १० बमोजिम गठित वडास्तरीय बाल विवाह अन्त्य सम्बन्धी समन्वय समिति सम्झनु पर्छ।

(ज) "बाल क्लब" भन्नाले गाउँपालिका वा वडास्तरमा दर्ता/सूचीकृत भएका विद्यालय वा समुदायस्तरीय बाल क्लब/सञ्जाल सम्झनु पर्छ।

परिच्छेद - २: उद्देश्य, लक्ष्य तथा रणनीति

३. उद्देश्य:

यस कार्यविधिको मुख्य उद्देश्यहरू देहाय बमोजिम रहनेछन्:

(क) गुराँस गाउँपालिकाभित्र २० वर्ष मुनि हुने बाल विवाहलाई पूर्ण रूपमा रोकथाम तथा अन्त्य गर्नु।

(ख) बालबालिका, अभिभावक, पण्डित, पुरोहित, धार्मिक अगूवा, शिक्षक तथा समुदायमा बाल विवाह विरुद्ध सचेतना अभिवृद्धि गर्नु।

(ग) जोखिममा रहेका तथा बाल विवाहबाट प्रभावित बालबालिकाहरूको संरक्षण, उद्धार र पुनःस्थापनाको व्यवस्था मिलाउनु।

(घ) बाल विवाह रोकनका लागि बहुक्षेत्रीय (स्वास्थ्य, शिक्षा, कानुनी, सामाजिक) समन्वय र साझेदारी सुदृढ बनाउनु।

४. मुख्य रणनीतिहरू:

(क) सचेतनामूलक तथा सशक्तीकरण कार्यक्रम: किशोरी सशक्तीकरण, जीवन उपयोगी सिप र अभिभावक शिक्षा सञ्चालन गर्ने।

(ख) कानुनी साक्षरता र कडाइ: बाल विवाह गराउने/गर्नेलाई कानुनी कारबाहीको दायरामा ल्याउने र पण्डित/पुरोहितहरूलाई विवाह अघि उमेर प्रमाणीकरण अनिवार्य गराउने।

(ग) शिक्षामा पहुँच र निरन्तरता: विशेष गरी बालिकाहरूको माध्यमिक शिक्षामा पहुँच बढाउने र बीचैमा विद्यालय छाड्ने दर (Drop-out) घटाउने।

(घ) सूचना तथा निगरानी प्रणाली: वडा तथा टोलस्तरमा बाल विवाह सम्बन्धी अनुसूची १ बमोजिमको द्रुत सूचना वा उजुरी दिने र सो का लागि अनुगमन संयन्त्र खडा गर्ने।

परिच्छेद - ३: मुख्य कार्यक्रम तथा कार्यक्षेत्र

५. सञ्चालन गरिने मुख्य कार्यक्रमहरू:

गाउँपालिकाले वार्षिक स्वीकृत बजेट तथा कार्यक्रमको आधारमा देहायका कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्नेछ:

- **किशोरी रूपान्तरण कक्षा (Rupantaran Classes):** जोखिममा रहेका किशोरीहरूका लागि २१ हप्ते रूपान्तरण जीवन उपयोगी सीप तालिम सञ्चालन गर्ने।
- **पण्डित, पुरोहित र धामी-झाँक्रीसँग अभिमुखीकरण:** विवाह गराउने मुख्य धार्मिक अगूवाहरूसँग बाल विवाह नगराउने प्रतिबद्धता पत्र (अनुसूची-२) गराउने।

- **अभिभावक तथा आमा समूह सचेतना:** बाल विवाहका नकारात्मक स्वास्थ्य, सामाजिक तथा कानुनी असर सम्बन्धी सचेतना सञ्चालन गर्ने।
- **विद्यालयस्तरीय सञ्जाल प्रवर्द्धन:** विद्यालयहरूमा बाल क्लबमार्फत "बाल विवाह विरुद्ध बाल क्लब" अभियान चलाउने।
- **सिफारिस र सेवा पहुँच:** जोखिममा रहेका बालिका/किशोरीहरूलाई छात्रवृत्ति, सिपमूलक तालिम तथा मनोसामाजिक परामर्श उपलब्ध गराउने।

परिच्छेद - ४: समिति गठन तथा जिम्मेवारी

६. गाउँपालिकास्तरीय बाल विवाह अन्त्य सम्बन्धी निर्देशक समिति:

कार्यक्रमको नीतिगत मार्गदर्शन, समन्वय र मूल्याङ्कनका लागि देहाय बमोजिमको समिति रहनेछ:

क्र सं	पद	पदाधिकारी
१	संयोजक	गाउँपालिका अध्यक्ष
२	सह-संयोजक	गाउँपालिका उपाध्यक्ष
३	सदस्य	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत
४	सदस्य	सबै वडाका वडा अध्यक्षहरू
५	सदस्य	शिक्षा, युवा तथा खेलकुद शाखा प्रमुख
६	सदस्य	स्वास्थ्य शाखा प्रमुख
७	सदस्य	स्थानीय सञ्चारकर्मी/पत्रकार प्रतिनिधि १ जना
८	सदस्य	गाउँपालिकास्तरीय बाल सञ्जालको प्रतिनिधि १ जना
९	सदस्य-सचिव	महिला, बालबालिका तथा सामाजिक समावेशीकरण शाखा प्रमुख

७. वडास्तरीय बाल विवाह अन्त्य सम्बन्धी समन्वय समिति:

प्रत्येक वडामा बाल विवाह विरुद्धको अभियान सञ्चालन र निगरानी गर्न देहाय अनुसारको समिति रहनेछ:

क्र सं	पद	पदाधिकारी
१	संयोजक	वडा अध्यक्ष
२	सदस्य	वडाभित्रका महिला सदस्यहरू
३	सदस्य	स्वास्थ्य चौकी प्रमुख
४	सदस्य	माध्यमिक विद्यालयको प्रधानाध्यापक/प्रतिनिधि
५	सदस्य	वडास्तरीय महिला सञ्जाल/आमा समूह प्रतिनिधि
६	सदस्य	वडास्तरीय बाल क्लबका प्रतिनिधि (१ छात्र, १ छात्रा)
७	सदस्य-सचिव	वडा सचिव

परिच्छेद - ५: अनुगमन, उद्धार तथा कानुनी प्रक्रिया

८. बाल विवाह रोकथाम र उद्धार प्रक्रिया:

(१) बाल विवाह हुन लागेको सूचना प्राप्त हुनासाथ वडास्तरीय समिति, नगर प्रहरी (भएमा), वा नजिकको प्रहरी चौकीको सहयोगमा तत्काल विवाह रोक्ने प्रबन्ध मिलाइनेछ।

(२) बाल विवाह भइसकेको अवस्थामा बालबालिका सम्बन्धी ऐन, २०७५ अनुसार प्रहरी तथा न्यायिक समितिसँगको समन्वयमा बालबालिकाको उद्धार गरी सुरक्षित गृह वा परिवारको संरक्षणमा राखिनेछ।

९. अनुगमन समिति:

कार्यक्रमको प्रगति, अनुगमन तथा समन्वयका लागि गाउँपालिका उपाध्यक्षको संयोजकत्वमा तपसील अनुसारको अनुगमन समिति रहनेछ, जसले कम्तीमा त्रैमासिक रूपमा कार्यक्रमको स्थलगत अनुगमन गरी कार्यपालिकामा प्रतिवेदन पेस गर्नेछ।

क्र सं	पद	पदाधिकारी
१	संयोजक	गाउँपालिका उपाध्यक्ष
२	सदस्य	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत
३	सदस्य	संयोजक, सामाजिक विकास समिति
४	सदस्य	सम्बन्धित वडाको वडा अध्यक्ष
५	सदस्य-सचिव	प्रमुख, महिला, बालबालिका तथा सामाजिक समावेशीकरण शाखा

परिच्छेद - ६: विविध

१०. पुरस्कार तथा प्रोत्साहन:

बाल विवाह रोकन उल्लेखनीय योगदान पुऱ्याउने बाल क्लब, पण्डित/पुरोहित, विद्यालय वा वडालाई गाउँपालिकाले वार्षिक रूपमा सम्मान तथा पुरस्कार प्रदान गर्नेछ।

११. कार्यविधि संशोधन:

यस कार्यविधिमा कुनै संशोधन गर्नु परेमा गाउँ कार्यपालिकाको निर्णयबाट गर्न सकिनेछ।

अनुसूची - १: बाल विवाह सम्बन्धी सूचना/उजुरी फाराम

श्री संयोजक ज्यू,

वडास्तरीय / गाउँपालिकास्तरीय बाल विवाह अन्त्य सम्बन्धी समिति

गुराँस गाउँपालिका, दैलेख।

विषय: बाल विवाह सम्बन्धी सूचना / निवेदन पेस गरेको बारे।

देहायका बालबालिकाको उमेर नपुगी बाल विवाह हुन लागेको / भइसकेको हुनाले आवश्यक रोकथाम, संरक्षण तथा कानुनी कारबाहीका लागि यो सूचना पेस गरेको छु/छौं।

१. बालबालिकाको विवरण:

- केटाको नाम: उमेर: वर्ष (जन्म मिति:)
- केटीको नाम: उमेर: वर्ष (जन्म मिति:)
- ठेगाना: गुराँस गाउँपालिका, वडा नं., टोल:

२. विवाह हुन लागेको/भएको मिति र स्थान:

- मिति: २०८३/.... /.... | समय:
- स्थान/ठेगाना:

३. सूचना दिने व्यक्तिको विवरण (गुप्त राखिनेछ):

- नाम (ऐच्छिक):
- सम्पर्क नं.:

मिति: २०८३/.... /....

अनुसूची - २: पण्डित/पुरोहित/धार्मिक अगुवाहरूको प्रतिबद्धता पत्र

म/हामी गुराँस गाउँपालिका क्षेत्रभित्र धार्मिक/सांस्कृतिक कार्य तथा विवाह गराउँदै आएका पण्डित, पुरोहित, धामी, झाँक्री तथा धार्मिक प्रतिनिधिहरू बाल विवाह विरुद्धको अभियानमा पूर्ण प्रतिबद्धता व्यक्त गर्दछौं।

प्रतिबद्धताका बिन्दुहरू:

१. कुनै पनि विवाह गराउनु अघि वर (केटा) र वधु (केटी) दुवैको उमेर प्रमाणीकरण गर्ने कागजात (जन्म दर्ता वा नागरिकता) अनिवार्य रूपमा हेर्नेछौं।
२. केटा वा केटीको उमेर २० वर्ष पूरा नभएको पाइएमा कुनै पनि हालतमा विवाह सम्बन्धी धार्मिक वा सांस्कृतिक कार्य गराउने छैनौं।
३. बाल विवाह हुन लागेको थाहा पाएमा तत्काल गाउँपालिका, वडा कार्यालय वा नजिकैको प्रहरी चौकीमा सूचना दिनेछौं।

क्र.सं.	पण्डित/धार्मिक अगुवाको नाम	ठेगाना (वडा नं.)	सम्पर्क नं.	दस्तखत
१				
२				
३				
४				
५				
६				
७				
८				
९				
१०				
११				
१२				

अनुसूची - ३: बाल विवाह मुक्त वडा/टोल घोषणाका न्यूनतम सूचकहरू

गुराँस गाउँपालिकाको कुनै पनि वडा वा टोललाई "बाल विवाह मुक्त" घोषणा गर्न देहायका सूचकहरू १०० प्रतिशत पूरा भएको हुनुपर्नेछः

१. विगत १२ महिनाभित्र उक्त वडा/टोलमा कुनै पनि बाल विवाह नभएको प्रमाणित भएको।
२. वडाका १००% पण्डित/पुरोहितहरूले विवाह अघि उमेर हेर्ने प्रतिबद्धता पत्रमा हस्ताक्षर गरेको।
३. माध्यमिक तहमा अध्ययनरत बालबालिकाको ड्रप-आउट (विद्यालय छाड्ने) दर शून्य वा न्यूनतम भएको।
४. वडास्तरमा बाल क्लब तथा बाल अधिकार समिति सक्रिय रहेको र नियमित बैठक बसेको।
५. वडाका सबै अभिभावकहरू बाल विवाह सम्बन्धी कानून र सजायबारे सचेत रहेको।

आज्ञाले,
ओम प्रकाश देवकोटा
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत